

STOLPERSTEINE

20 MEI 2025

EMMAKADE 39/44/54

VAN DER HEIJDEN

VEDEHA SCHOENEN
SCHOENFABRIEK VAN HUIDEN & VAN DER HEYDEN - LEEUWARDEN

De Langstraat in Noord-Brabant vormde in de 19de eeuw het centrum van de Nederlandse schoen- en lederindustrie. Dat er een link is met het jodendom is niet echt verrassend. De Kasjroet zorgde er voor dat een koosjere slager een noodzakelijkheid was. Veel joden verdienden een boterham in de veehandel en als slager. Maar ook bijproducten zoals vet en huiden boden een ondernemende handelaar kansen.

Als aan het eind van de negentiende eeuw de industrialisatie op gang komt, nemen geëmancipeerde Joden zoals Benninga (vetsmelterij), Van Zwanenburg (vlees) en Van der Heijden (leer) de handschoen op en stuwen hun bedrijf tot grote, vaak **internationale** hoogte.

De Shoah echter leidde naast onnoemelijk persoonlijk leed tot rampzalige economische kaalslag.

Vandaag leggen we Stolpersteine voor de familie **Van der Heijden**; een Brabants leerlooiersgeslacht dat terug gaat op de in 1754 geboren **Mozes Nathan van der Heijden**.

De bronnen zijn niet eenduidig; enkele beweren dat hij geboren is in het Duitse Arzbach; anderen noemen als geboorteplaats het Brabantse Heesch. Hoe dan ook,

stamvader Mozes vestigde zich in **Oisterwijk** en werd daar in 1847 begraven. Oisterwijk bleef generaties lang het woon- en werkdomein van deze familie.

Kleinzoon **Isaak van der Heijden** beproefde zijn geluk in het hoge noorden: Winschoten, Groningen en Leeuwarden. Ondanks het succes, bleven de zakelijke contacten met het Brabantse. Het was Isaaks kleinzoon **Isidore** die toch weer terug keerde naar Oisterwijk. Voor deze schoenenfabrikanten leggen we, in het bijzijn van enkele nazaten op de Emmakade 54 vandaag drie Stolpersteine.

Mozes van der Heijden (1754-1847)

Michiel van der Heijden (1805-1886)

Isaak van der Heijden (1839-1917)

DE EMMAKADE 54 *(rechts)*

In 1894 werd begonnen met het graven van het 1,7 km lange Nieuwe Kanaal; omzoomd door de Emmakade Noord en Zuid. Prachtige gevels van riante herenhuizen sieren dit deel van de gracht. De vaak luxe herenhuizen aan de kade zijn gebouwd in opdracht van thee-exporteurs, handelaren, fabriekseigenaren en andere gegoede burgers. Emmakade 54 werd gebouwd in 1905. Sinds de twintiger jaren van de vorige eeuw werd het de residentie van de familie Van der Heijden.

FAMILIE VAN DER HEIJDEN.

De van oorsprong Oisterwijkse familie Van der Heijden is in 1879 naar Winschoten vertrokken, waar **ISAAK VAN DER HEIJDEN** (Oisterwijk, 29-5-1839 – Leeuwarden, 9-2-1917) en echtgenote **BETTJE VAN HUIDEN** (Winschoten, 13-7-1847 – Leeuwarden, 11-12-1929) een grossierderij in leer begon met zijn zwager **MOZES VAN HUIDEN**. (Winschoten, 18-4-1838 – Winschoten, 12-6-1921).

De grossierderij voor het uitoefenen van een leerlooierij, vellenbloterij en de handel in leer en schoenmakers-benodigdheden. werd in 1883 opgericht onder de naam: “**VAN HUIDEN & VAN DER HEIJDEN**”. Er kwamen filialen in **Groningen** en **Leeuwarden** (1896)

De Prins Hendrikstraat, in augustus 1904 gezien vanaf de Willemskade. Links van het hoekpand de Firma Van Huiden & Van der Heijden aan de Prins Hendrikstraat 11

Tussen 1892 en 1907 woonden Bettje en Isaak in **Leeuwarden**; eerst op de Nieuwestad 112 en later aan de Prins Hendrikstraat 11. (foto) Isaak staat er ingeschreven als leerlooier en handelaar in leer. Mogelijkerwijs eisen de zaken zijn aanwezigheid in het Groningse op, maar in 1916 zijn ze definitief terug in de Friese hoofdstad nu op de **Westersingel 50**. Daar overlijdt Isaak op 9 febr. 1917. Hij wordt op de joodse begraafplaats in Leeuwarden ter aarde besteld.

In mei 1925 betreft Bettje de woning op het **Emmaplein 11** waar ze in 1929 overlijdt op de eerbiedwaardige leeftijd van 82 jaar. Bettje werd naast haar man begraven.

*Boven: Joodse begraafplaats Leeuwarden
Recht: advertentie LC 29-4-1884 – het eerste begin*

H.H. SCHOENMAKERS!

De Ondergeteekenden, *Leerlooiers te Win-*
schoten, hebben de eer H.H. SCHOENMAKERS
te berichten, dat zij met **primo Mei o.k.**
alhier zullen **openen**

een Magazijn van alle soorten
Zool- en Overleder, leestklaar Werk en alle
Schoenmakers-Fournituren.

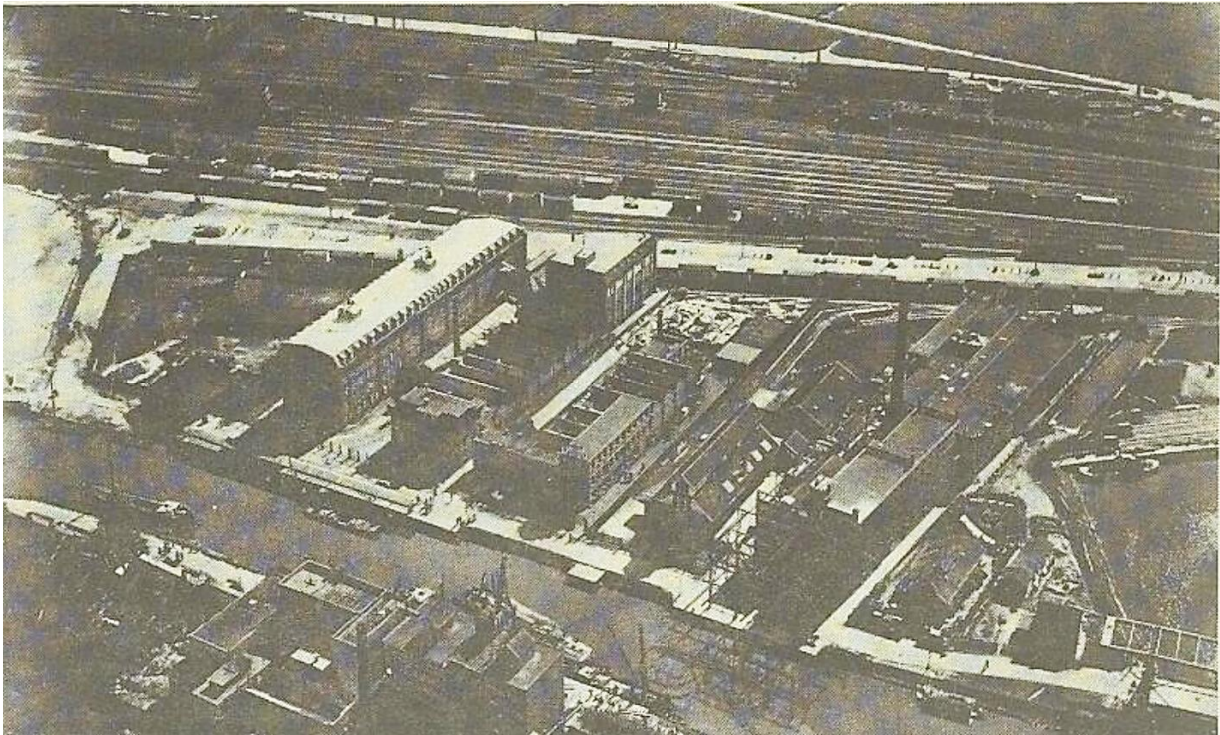
Doordien zij Zoolleder, Overleder en Bazanen
zelf fabriceeren, en groote en voordeelige in-
koopten kunnen doen in alle Artikelen
die verder tot het vak behooren, kunnen zij
alles tot de billijkste prijzen leveren, en bevelen
zich daartoe minzaam aan, eene nette en
prompte bediening verzekerende.

Het **MAGAZIJN** zal gevestigd zijn op de
OUDE KOEMARKT, tegenover de
Korenbeurs, alwaar het Lid der Firma, de
Heer **I. VAN DER HEIJDEN**, *elken Donderdag*
en Vrijdag zal tegenwoordig zijn.

Leeuwarden, April 1884.

VAN HUIDEN & VAN DER HEIJDEN.

Het Leeuwarder filiaal werd de voorloper van de in 1935 opgerichte stoomschoenfabriek “**VEDEHA**” aan de Sneekertrekweg.

stoomschoenenfabriek Van der Heijden

Isaak en Bettje kregen 5 kinderen die, op Aaltje na, allen in Oisterwijk werden geboren.

1) MAURITS MACHIEL van der Heijden – laatste adres Emmakade 54

Maurits (Oisterwijk, 17 mei 1874 - Sobibor, 9 april 1943) huwde in 1901 met **FREDERIKA Hertzberger** (Strijen, 7 nov. 1878 - Sobibor, 9 april 1943).

Er werden twee kinderen geboren:

1a. ISIDORE van der Heijden (1904-1969)

1b. EMILE JOHAN van der Heijden (1906-1942)

Mevr. VAN DER HEIJDEN—
HERTZBERGER, Emmakade
54, Leeuwarden, vraagt tegen
Januari een flink MEISJE,
zelfstandig kunnende werken.

2) MICHIEL SALOMON van der Heijden - laatste adres Emmakade 44

Michiel (Oisterwijk, 7 aug. 1875 – Leeuwarden, 14 sept. 1940) huwde in 1906 met **SERLIENA van Esso** (Meppel, 11 mei 1884 – Oisterwijk, 26 april 1948). Zij is de dochter van de juwelier Levie van Esso en Klaartje Kan. Serliena verloor relatief vroeg haar vader.

Het gezin woonde vlak bij Michiels broer Maurits op Emmakade 54

In de ijzige kou van januari 1940 kwam op **Emmakade 39** Michiels schoonmoeder **Klaartje Kan** wonen. Zij was na het overlijden van haar man in de vroege zomer van 1916 in Leeuwarden op de J.W. Frisostraat 21 gaan wonen.

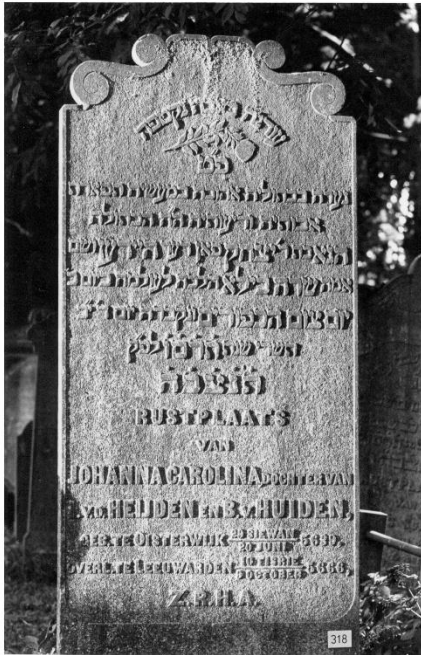
Michel en Serliena kregen twee kinderen die beide de oorlog hebben overleefd.

2a. BETSY JOHANNA van der Heijden (1908-??)

2b. LEOPOLD MAURITS van der Heijden (1911-1969)

3) CATHARINA van der Heijden

Het derde kind van Isaak en Betje, **Catharina**, werd geboren in 1877. De blijdschap van een dochter was van korte duur; ze werd slechts 2 maand.

4. JOHANNA CAROLINA van der Heijden

Ook de volgende dochter werd relatief gezien niet erg oud. Geboren in Oisterwijk op 20 juni 1879, stierf ze op 9 nov. 1905 in Leeuwarden. Johanna was ongehuwd. Haar matseiwah vinden we in Leeuwarden. ([links](#)).

5. AALTJE GRIETJE van der Heijden

Na de verhuizing naar Winschoten kwam op 22 dec. 1881 Aaltje Grietje ter wereld. Ze huwde in 1911 in Groningen met **Lodewijk van Oss** (1878-1935). Het paar trok naar Hengelo (O) waar Lodewijk leraar werd. Daar overleed hij in 1935. Ze kregen twee kinderen waarvan ons slechts één bij naam bekend is:

5a. Lodewijk van Oss (1915-1944)

Op pagina 12 vinden we zijn verhaal.

DE SHOAH

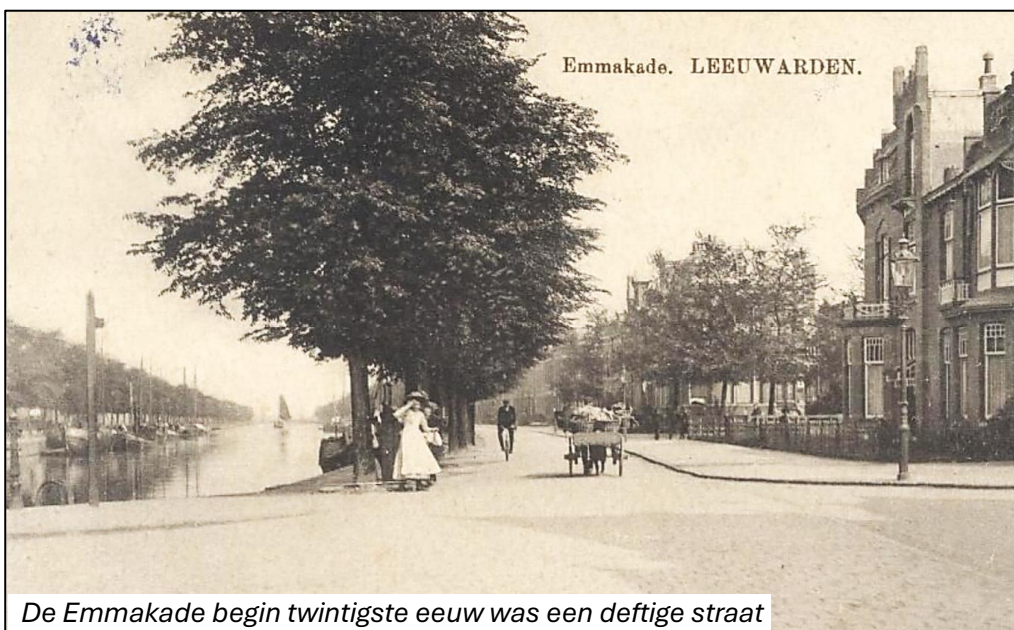
1. – Maurits Machiel en zijn gezin – Emmakade 54

Het echtpaar **Maurits Machiel van der Heijden** en **Frederika Hertzberger** woonde bijna 25 jaar op de Emmakade 54, als ze op 2 nov. 1942 gedwongen zijn te verhuizen naar de Troelstraweg 41. Daarom leggen we hun Stolpersteine op de Emmakade 54. Hun woning werd gevorderd door de *Wehrmacht*. Dat was niet om hun Jood zijn; meerdere panden waren dit lot beschoren. Ze moeten

het pand delen met het gezin van Isidor de Wit.

Hoewel ze geen *Sperre* hadden, bleef het paar lang buiten de deportaties.

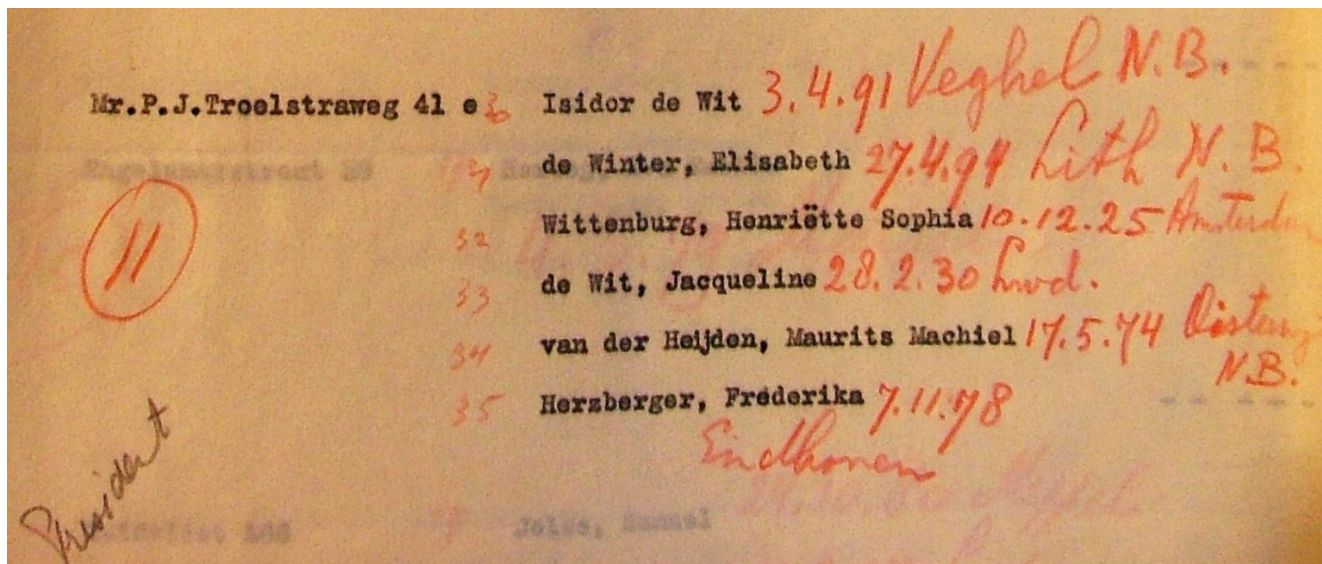
Het scheelde niet veel want op 28 nov. 1942 stonden ze op de transportlijst naar Westerbork, maar ze werden door zich ziek te melden tijdelijk gespaard.

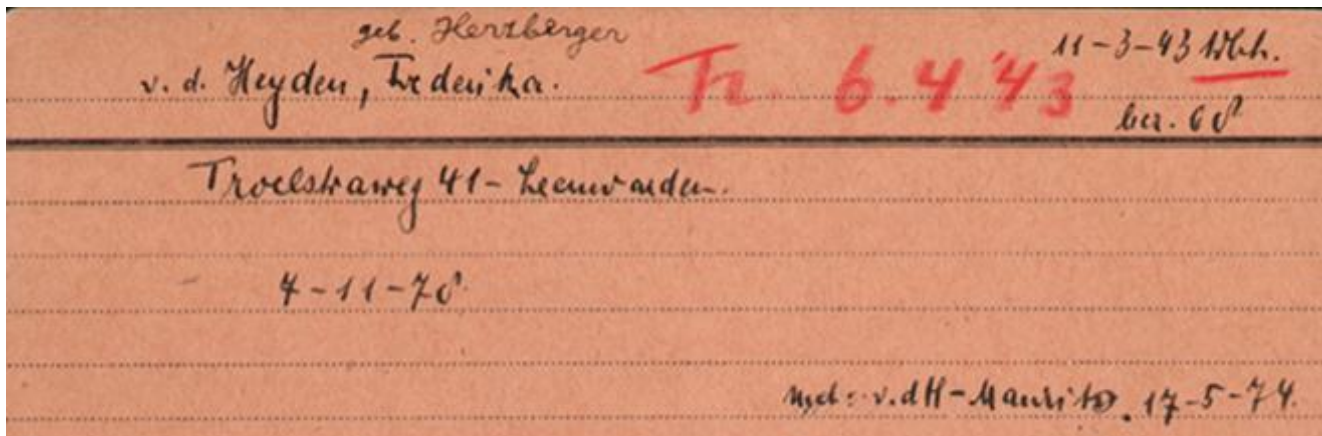
De Emmakade begin twintigste eeuw was een deftige straat

Tijdelijk, want in het voorjaar van '43 beginnen de Duitsers met het weghalen van de laatste joden. Ziekte, bestuurslid van de Joodse Raad, *Kriegswichtig*; alle *Sperres* worden vervallen verklaard.

Volgens het verslag van de Commissaris van Politie zijn Frederika en Maurits op 9 maart 1943 naar Westerbork vertrokken. Vette rode kleurpotlood notities als een uitroepteken markeren dat ze nu wel zijn gegaan; alsof men wil accentueren dat er onder eeuwen Joodse geschiedenis een definitieve laatste streep wordt gezet.

Ze worden gehuisvest in barak 68; direct naast de gevangenis. Inmiddels draait de vernietigings-fabriek Sobibor op volle toeren.

Samen met 2018 lotgenoten brengt het immense transport ons echtpaar naar de ondergang. Onder hen nog 38 Friese Joden, de oudste 85, de jongste 13 jaar. Op 9 april 1943 zijn allen bij hun aankomst vermoord.

De beide kinderen van Maurits Machiel

1a ISIDORE van der Heijden (1904-1969)

Isidore, voor intimi Dorus, huwde in 1933 in Meppel met **Johanna Frederika Lobstein** (Meppel 2 april 1911 – Tilburg 9 mei 2001) Beiden doken onder en overleefden de Shoah. In de paragraaf over de schoenenindustrie vertellen we daar meer over.

1b. EMILE JOHAN van der Heijden (1906-1942)

Dat onderduikgeluk was niet voor Emil Johan weggelegd. Hij werd slachtoffer van het zgn. **Vosseparkdrama**. In de nacht van 10 op 11 april 1942 haalt een kwajongen alle vier 'voor Joden verboden' bordjes weg uit het Vosseparkje. Op 11 april staat de diefstal in het politierapport en er wordt een onderzoek naar de dader opgestart. Gemeentewerken krijgt opdracht voor vervanging te zorgen en *conform de voorschriften* wordt de ontvreemding ook gemeld bij de SD op het Zaailand.

De *Sicherheitsdienst* (SD) wacht het onderzoek niet af en laat die zaterdagavond tien vooraanstaande Joden door Nederlandse agenten ophalen. De tien worden opgesloten in het Huis van Bewaring en op 14 april op transport gezet naar het *Polizeiliches Durchgangslager* Amersfoort. Arrestaties en transport wordt uitgevoerd door de Nederlandse politie op last van de SD in de Friese hoofdstad.

Bij dezen heb ik de eer U mede te deelen dat op last van de S.S.und S.D. op 11 dezer zijn gearresteerd en op 14 April naar Amersfoort zijn overgebracht:

Jakob Krammer, Arendstraat 7, slager(o), geboren te Leeuwarden, 22 November 1897;

Abraham de Jong, Bleeklaan 155, koopman in huiden, geboren te Lemmer, 28 September 1893;

Izaäk Speijer, Vredeman de Vriesstraat 58, grossier in manufacturen, geboren te Harlingen, 20 Juli 1887;

Aron Cats, Spanjaardslaan 100, vml. directeur van de Lijempf, geboren te Gouda, 16 Maart 1889;

David Simons, Steijnstraat 56, veehandelaar, geboren te Kabinetsarchief
Van Beijma

Ondertussen is een van de arrestanten, **Aron Cats** voormalig directeur van zuiverfabriek *Lijempf* vrijgelaten. Naar verluidt door bemiddeling van de Italiaanse ambassade. Cats kan de bezetter nog van nut zijn in de oorlogsindustrie, aldus Ype Schaaf in zijn boek. Wij denken dat er ook een andere reden een rol heeft gespeeld. In de vergadering van de Joodse Raad in A'dam wordt op 16 april gemeld dat hij vrijgelaten is omdat hij lid van de Joodse Raad in Leeuwarden is.

Voor hem in de plaats wordt op 20 april 's morgens om 10 uur **Emile van der Heijden** opgepakt. Hij wordt de volgende morgen in alle vroegte naar kamp Amersfoort gebracht.

Bij dezen heb ik de eer U te berichten dat op 20 dezer op last van de S.S. is gearresteerd Emil Johan van der Heijden, geboren te Leeuwarden, 30 Augustus 1906, huisknecht, wonende Zandkade 64.

Hij is gearresteerd ter vervanging van Ir/Cats, die werd vrijgelaten.

Kabinetsarchief
Van Beijma

Bij de *Sicherheitsdienst* heeft na de arrestaties de vader van de dader -overigens geen jood - zich gemeld. Hij probeert de SD'ers er van te overtuigen dat het een kwajongensstreek is; niets meer en niets minder. Maar het mag niet helpen. In hun ogen is dit een daad van verzet tegen de anti-Joodse maatregelen die streng bestraft moet worden.

Ook een verzoek tot vrijlating van opperrabbin Abraham Salomon Levisson wordt ter zijde geschoven. De tien mannen blijven onder arrest. Wel wordt de toezegging gedaan dat de gevangenen over niet al te lange tijd weer thuis zullen komen. Ze worden in *Schutzhaft* geplaatst; een straf die formeel is beperkt tot 6 maanden.

Al vrij snel wordt duidelijk dat dit een valse belofte is geweest. Op ir. Cats na zal niemand van de gearresteerden Leeuwarden terugzien.

Twee van hen worden al na enkele weken in Amersfoort vermoord.

Vanwaar deze buitenproportionele actie?

We staan aan de vooravond van de eerste deportaties naar het oosten en met dit imponerende gedrag worden de eerste piketpaaltjes geslagen.

Op 13 april – de 10 zitten nog in het Huis van Bewaring – is er weer een melding van vermiste borden en nu is er geen Duits antwoord.

Volgens lijst 160 wordt Emil Johan van der Heijden samen met zijn lotgenoten van Amersfoort via Westerbork naar Auschwitz gedeporteerd. Waarschijnlijk zijn ze niet in Westerbork geweest getuige de notitie: “*Ohne das Lager zu berühren*” Vanuit Westerbork wordt het transport, dat in Hooghalen wacht, verder aangevuld.

In de Auschwitz-administratie komen we Emil tegen als gevangene nummer **48166** en in de zgn. *Sterbebücher* staat: overleden 16 augustus 1942.

Op 28 april 2019 werd bij de ingang van het parkje een herinneringsplaquette onthuld.

2. Michiel Salomon en zijn gezin – Emmakade 44

In 1907, na hun huwelijk, hadden **Michiel** en zijn vrouw **Serliena van Esso** zich gevestigd op de Emmakade 44, dus vlak bij zijn broer Maurits en schoonmoeder Klaartje. Daar overlijdt Michiel op 14 sept. 1940. Hij ligt op de Joodse begraafplaats in Leeuwarden.

Als de kinderen het huis uit zijn, verhuist Serliena naar het huis van haar zwager Maurits. Het is dan 26 september 1941. De Duitsers behalen nog grote successen in Rusland maar talloze Joden daar worden vermoord in kuilen en ravijnen. In Leeuwarden heeft daar niemand nog weet van en van deportaties naar Auschwitz is geen sprake. Sterker nog, pas in de herfst van 1941 wordt besloten dat ook de West-Europese Joden weg moeten.

Hoe dan ook, Serliena wacht dat niet af en ergens in het voorjaar van 43 duikt ze met succes onder. Ze overlijdt op maandag 26 april 1948 in Oisterwijk. Mogelijkerwijs heeft ze contact gezocht met haar zoon Leo, die er na de oorlog weer de schoenfabriek runt. Daar in Oisterwijk is ook haar matseiwah te vinden.

Opvallend is dat op haar persoonskaart geen verhuizing naar de Troelstraweg voor komt. Opmerkelijk is tevens dat in dec. 1942, als de Duitsers de tweede registratie hebben bevolen, zij in het Diaconessenziekenhuis ligt met hartproblemen.

Het is aannemelijk dat ze vanuit hier is ondergedoken, want als de nazi's de ziekenhuizen van Joodse patiënten ontdoen, is zij er niet meer.

De twee kinderen van Michiel Salomon

2a. **BETSY JOHANNA van der Heijden** (1908-??)

De gegevens over haar zijn beperkt. Ze kwam op 7 januari 1908 in Leeuwarden ter wereld. Op 12 januari 1984 is ze nog in leven en woont ze in Israël.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
Geslachtsnaam : <i>Menko</i>																									
Voornamen : <i>Joseph Nico</i> Geslacht : <i>M</i>																									
Geboorte (dagt. en j.) <i>11 Oct. 1903</i>													Wijk Straat en huisnummer Ten huize van												
Geboorteplaats <i>Enschede</i>																									
Burgerl. staat <i>10</i>													<i>U Emmakade 30 M. Dwingelo</i>												
Verand. burg. st. en dagt.																									
Kerkgenootschap <i>N. J.</i>																									
Nationaliteit <i>Ned.</i>																									
Beroep <i>Handelsbed.</i>																									
Verand. beroep en dagt.																									
Dagt. en jaar v. inschr. <i>12 Dec. 1932</i>																									
Plaats, vanwaar gek. <i>Enschede</i>																									
Dagt. en jaar v. afschr. <i>3 Aug. 1935</i>																									
Plaats waarheen vertr. <i>Enschede</i>																									
Dagt. en jaar v. overl.																									
Aanmerkingen																									

In de jaren 20 verblijft Betsy regelmatig in Amsterdam. Ze is o.a. vrijwillig in de leeszaal.

Vanuit het Amsterdamse vertrekt ze naar Enschede. Ze huwde met **Jozef Nico Menko**, de zoon van Nathan Menko en Judith Hedeman. Jozef is in 1903 in Enschede geboren en sterft op 12 jan. '84 in Netanya.

Mogelijkerwijs hebben ze elkaar in Leeuwarden ontmoet. Jozef verblijft tussen 1932 en 1935 als handelsbediende op **Emmakade 30** in Leeuwarden. Het jonge paar duikt met succes onder.

In de jaren '20 woonden sommige van haar neefjes enige jaren in haar gezin in Hengelo. Emil Johan van der Heijden was een van hen.

Dr. Menko is voorzitter van de joodse gem. Enschede. Na oorlog vinden we hem in de joodse Opbouw Commissie en als secretaris van de kerkenraad. Later als lid en tenslotte voorzitter van het district Overijssel. Hij gaat met echtgenote in 1972 op aliya. Het laatste huisadres was in Netanya.

2b. LEOPOLD MAURITS van der Heijden (1911 - 1978)

Leopold roepnaam Leo zag het levenslicht in Leeuwarden. Hij doorloopt de vakopleiding en volgt zijn vader op als directeur van de schoenenfabriek. In 1938 wordt het bedrijf naar Oisterwijk verplaatst. Net voor kerst 1938 huwde hij in Rotterdam met **Anna Zwarenstein** (Rotterdam, 13 maart 1914 - Vught, 19 aug. 1983).

Het gezin van Leopold en Anna wist zich door onderduik tijdig in veiligheid te brengen. We lezen er meer over in de paragraaf: *schoenenindustrie*.

3. CATHARINA van der Heijden

Het derde kind van Isaak en Bettje was slechts 2 maand toen het in haar geboorteplaats Oisterwijk overleed.

4. JOHANNA CAROLINA van der Heijden

De zuster van Maurits en Michiel, Johanna Carolina, is op 20 juni 1879 geboren in Oisterwijk. Op 27 aug. 1896 komt ze bij haar ouders op de **Prins Hendrikstraat 11** in Leeuwarden wonen. Daar overlijdt ze op 9 okt. 1905.

Op de Joodse begraafplaats in Leeuwarden vinden we haar matseiwah. Johanna bleef ongehuwd.

5. AALTJE GRIETJE van der Heijden

De jongste zuster, Aaltje Grietje roepnaam Rietje, werd op 22 dec. 1881 in Winschoten geboren, want haar ouders hadden Brabant verlaten.

In 1911 is ze gehuwd met de leraar **Levie van Oss**. Het paar vestigde zich in Hengelo.

Levie werd in 1878 geboren in Werkendam, was leraar en overleed op 1 sept. 1935 in Hengelo.

Met wijlen haar echtgenoot had ze twee kinderen.

5a. Lodewijk van Oss (1915-1944)

5b. onbekend

DE SHOAH – Aaltje Grietje en haar gezin

Nadat haar man in 1935 overleed, verhuisde Aaltje van Hengelo naar Groningen. Later komen we haar tegen in Den Haag en tenslotte Amsterdam.

acc BS 228		Overleden te <i>Winschoten</i> op <i>16 Jul 41</i>		2) Gezinsv.	
Akte nr. <i>56 fol 65</i>					
3) a) van der Heijden--		4) op 22 December 1881		7) Beroep (h-o) zonder	
b) Aaltje Grietje--		gem. Winschoten Gr			
Voorn.		5) Nat. Ned			
8) van en van		geb. op te			
Isaak--		geb. op te			
van Huiden, Bettje--					
9) Geslachtsnaam en 10) Voornamen		11-12) Geboren		13) Huwelijk gesloten	
I van Oss, Levie		op te		op te	
		te		te	
		op te		op te	
		te		te	
21) Dagt. aangifte		22) Gemeente en adres		21) 22)	
20 Jan 45		GV			
7 Sep 45		MSDB Distelweg 69 hs			
		DUITSCHLAND			
				V van Oss	

Aaltje bleef niet gespaard. Door een *Sperre* bleef ze lang buiten schot, maar op 20 juni 1943 vinden we haar in barak 67 in Westerbork. Op diezelfde dag is haar zoon Lodewijk ook in Westerbork gearriveerd; mogelijkkerwijs zijn ze samen uit Amsterdam vertrokken.

He	20/95888 G41/143716
VAN OSS- van der heyden, Aaltje "rietje"	wed. J.
<i>Frauwahlsr. 72</i>	<i>20.6.43 4' BH</i>
Blaauwe Rietelweg 69 Amsterdam	<i>B.62</i>
22.12.81	
nederl.	
gesperrt wegens:	schoonmoeder, employe JR-Expo
Diplomas:	Mr. Leo de Wolff
Alg.opmerkingen:	5 j.HBS

Het is de tijd van de immense transporten naar Sobibor. Op 16 juli 1943 is Aaltje aldaar vermoord.

Haar zoon **Lodewijk van Oss** is in 1942 getrouwd met de gymnastiekleidster **Hilda West**. Hij was vanaf de zomer van '42 tuinbaas bij de psychiatrische instelling Het Apeldoornse Bos. Als we de kaart van de Joodse cartotheek geloven, heeft hij een opleiding in de groenvoorziening gehad.

In jan. 1943 gaat het paar naar Amsterdam.

Hij arriveert met echtgenote en moeder op 20 juni 1943 in Westerbork.

<i>00SS: 94066</i>	15/91871 G49/O 85672
VAN OSS, Lodewijk	<i>20.6.43 4' BH</i>
<i>Harin gwlchts 41</i>	<i>B.61</i>
Voorwaarts 47	Apeldoorn van Oss-West, Hilda 3.8.17
15.3.15	Hengelo(0)
Nederl.	<i>Blatt B no 636</i>
Tuinbaas Apeld.B.	<i>verhuurd op 25-26.1.43 naar:</i>
5.6.42 leg. Z.1813	<i>Harin gwlchts 41 A'dam</i>
gesperrt wegens:	functie
vroegere werkkings:	div. tuin- en landbouwbedrijven
diploma's:	5-j.H.B.S., Landbouwschool. Dipl.
indruk:	zuivelcontroleur
bizonderheden:	goed vakman
gezondheidstoestand:	leeraar tuinbouw J.C.B.
algem.opmerkingen:	
K 218	<i>Z O Z</i>
	<i>40432</i>

Op 14 sept. 1943 worden **Lodewijk** en **Hilda** naar Auschwitz getransporteerd. Ze hebben daar in de zomer afscheid moeten nemen van moeder Aaltje.

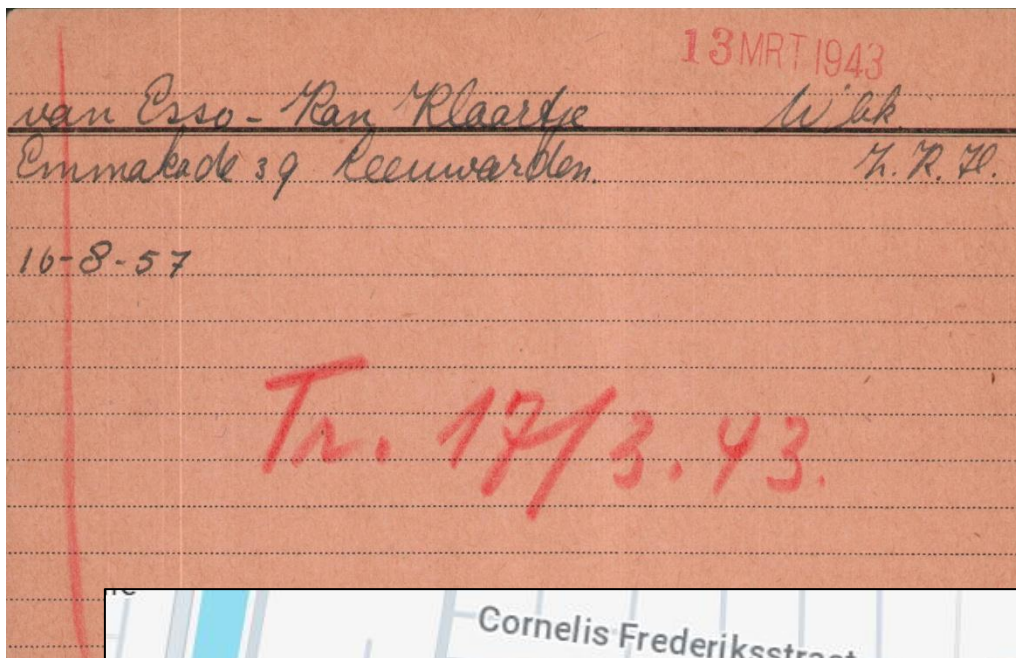
Lodewijk is op 8 jan. '44 is vermoord. Hilda wordt op 3 mei 1945 in Neustadt bevrijd.

KLAARTJE van Esso-Kan (1857-1943)

We gaan nog even terug naar de **Emmakade 39**. Daar woonde immers de moeder van Serliena van Esso: Klaartje Kan. Op 9 maart 1943 – Friesland moest *Judenrein* worden – is Klaartje op transport naar Westerbork gesteld. Ze is met een van de eerstvolgende transporten naar Sobibor gesleept, waar de 85-jarige op 20 maart 1943 is vergast.

Liste A.Nr.7. Judentransport aus den Niederlanden - Lager Westerbork - am 17.März 1943.		
Name:(bei Frauen auch Geburtsname)	Vorname:	Geb.Datum:
van Esso-Kan	Klaartje	16.8.57
van Esso	Samuel	8.7.83

transportlijst Westerbork-Sobibor met de naam van schoonmoeder Klaartje Kan

SCHOENEN-INDUSTRIE

Deze traditionele industrie heeft zich geconcentreerd in de Brabantse Langstraat. Dit houdt verband met de opkomst van de leerlooierijen die het leer weer konden afzetten aan de schoenfabrieken. Daarnaast was er veel arbeidspotentieel. Veel mensen hadden weinig of geen

werk en gingen in de arbeidsintensieve schoenindustrie werken. Omstreeks 1965, waren er vrijwel 20.000 mensen direct werkzaam in de schoenindustrie.

We zagen dat de **Isaak** leerlooier en handelaar in leder was. Wellicht zag hij in het hoge noorden betere kansen. Het huwelijk met **Bettje van Huiden**, uit het leerlooiersgeslacht in het Groningse, zal zeker een rol hebben gespeeld.

In 1910 startten zijn zonen **Maurits** en **Michiel**, beide werkzaam in de lederhandel, een zoolleerlooierij in Leeuwarden, waarvoor personeel werd aangetrokken uit Brabant. Het lukte wel om vakmensen naar Leeuwarden te halen, maar aarden konden de Brabanders en hun vrouwen in het Friese maar moeilijk. Veel vaklui gingen na 1 of 2 jaar terug

Michiels zoon **Leo van der Heijden** doorliep de Rijksvakschool. Hij volgde de cursus machinale schoenmakerij bovenwerk (1930-1932). In de jaren dertig volgde Leo zijn vader op als directeur.

.... en zie hier
het einde
van een
**ONTDEKKINGS-
REIS**

Deze man ging uit, om een paar volmaakte schoenen te ontdekken. Veel hoop had hij niet. Hij kende wel schoenen, die sterk waren, maar dan waren ze niet sierlijk. Hij ontmoette wel schoenen, die sierlijk waren, maar die zaten niet gemakkelijk. Tot hij een paar Vedeha's paste... Hier vond hij alles gecombineerd: zeldzame sterkte... weldadige pasvorm... mannelijke elegance...!

Steeds meer mannen ontdekken den volmaakten Vedeha-schoen! Voeg U bij hen. Uw voeten zijn een paar Vedeha's waard!

Nederlandsch Fabrikaat Verkrijgbaar bij alle betere winkeliers!

VEDEHA SCHOENEN

SCHOENFABRIEK VAN HUIDEN & VAN DER HEYDEN - LEEUWARDEN

Datzelfde gold voor de zoon van Maurits: **Isidore (Dorus) van der Heijden**. Met een vakman ging Dorus regelmatig naar Oisterwijk om er leer in te kopen. Zij gingen dan op maandag, overnachtten in het logeershuis in de G. Perklaan en kwamen op dinsdag weer terug.

De crisisjaren gaan zeker ook hier niet ongemerkt voorbij. De concurrentie is moordend en menige fabrikant probeert te bezuinigen op de arbeidskosten. Om faillissementen te voorkomen heeft de regering het instrument van verbindverklarende arbeidsovereenkomsten in het leven geroepen. VeDeHa kreeg er in 1936 mee te maken. Een dreigend conflict werd opgelost door een arbeidsbemiddelaar, waarbij de Brabantse afspraken ook hier van toepassing werden verklaard.

De fabriek verhuist

De situatie bleef moeilijk. De neven Isidore en Leopold togen naar Brabant om een nieuwe vestigingsplaats uit te kiezen. Een van de redenen was dat de nabijgelegen zuivelfabriek wilde uitbreiden. De verkoop was binnen korte tijd rond.

In Dongen was wel ruimte, maar Leo vond dat hij dat zijn toekomstige vrouw Anna zo'n boerendorp niet kon aandoen. Maar belangrijker zal de grootte van het Oisterwijkse perceel zijn geweest, dat uitbreidingen mogelijk maakte. En dus werd het in 1938 Oisterwijk, waar de fabriek van de Van der Heijdens introk in een leegstaand bedrijfspand aan de Gemullehoekenweg. Met de complete inventaris van de fabriek verhuisde men naar Oisterwijk. Het kaderpersoneel ging mee: o.a. de procuratiehouder D. Lammertsma en de chef H. van der Molen.

In Oisterwijk trad de Duitse jood **Walter Russ** in dienst, een goed vakman.

N-51295

Uitgegeven in 1938

Vedeha Schoenfabrieken v/h. van Huiden en van der Heijden

Oisterwijk verstrekt 1938

nummerplaat van de eerste auto van Vedeha.

In totaal werkten er in 1938 veertig mensen die eerst gepende bottines vervaardigden en later het betere genre herenschoenen.

Leo en Anna woonden in Oisterwijk in de Burgemeester Canterslaan, het Klompven, de Gemullehoekenweg en in de oorlog weer in de Burgemeester Canterslaan.

OORLOG: Vedeha en de joodse directie

Op 3 sept. 1942 deelde de Duitse *Verwalter* van de schoenfabriek Vedeha aan gemeenteveldwachter P. Berkers mede dat de twee joodse directeuren Van der Heijden al enige dagen niet meer op de fabriek waren verschenen. De *Sicherheitspolizei* ging op onderzoek uit en constateerde dat beiden met hun gezin gevlucht waren. In de woning van Leopold van der Heijden werden nog de van de kleding afgescheurde Jodensterren gevonden. Leo en zijn vrouw waren ondergedoken in Tilburg, Dorus en zijn vrouw bij de dames Snellen in Haaren.

Nieuwe Tilburgsche Courant:
29-05-1942

Maar na een jaar bleek dat Dorus en Annie niet langer ongemerkt in Haaren konden blijven, in augustus 1943 doken ze onder op diverse adressen in Amsterdam.

Na de oorlog kwamen de ondergedoken Van der Heijdens weer terug in Oisterwijk, waar Vedeha werd voortgezet. Er verschenen advertenties om personeel te werven.

Rond 1960 zijn de neven Dorus en Leo uit elkaar gegaan omdat men het zakelijk niet meer eens was. De fabriek van Leo van der Heijden telde in dat jaar 125 werknemers en produceerde toen 3000 paar schoenen per week, waarvan 20% bestemd voor de export. Zelfs de sjah van Perzië droeg sandalen van de Vedeha.

Leo van der Heijden was in de jaren zestig voorzitter van de schoenfabrikantenvereniging Oisterwijk-Moergestel. Hij overleed op 67-jarige leeftijd in april 1978. De overlijdensadvertentie in de NRC was getekend door B.J. Menko-van der Heijden uit Netanya (Israël).

Leopold Maurits

Op YouTube is een stukje 8 mm film te zien over de schoenfabriek Vedeha: <https://beeldbankoisterwijk.nl/videos/vedeha-schoenfabriek-oisterwijk/>

MEVROUW?
U wenscht mooie en sterke

SCHOENEN

♦ voor
♦ uwe
♦ jongens
?

Dit zijn ze!

HOLLANDSE JONGENS ook voor Heren

Fa. G. v. d. HEYDEN
SCHOENFABRIEKEN OISTERWIJK

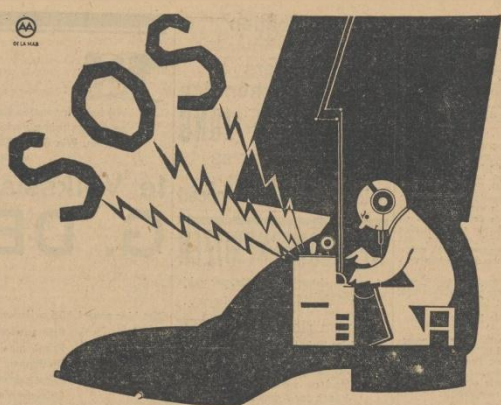

DIT MERK IS EEN EEREWOORD!

Dit merk is het eerewoord van de Vedeha Schoenfabriek, voor volmaakte pasvorm, voor het soepelste, sterkste leer, voor een schoen, die U jaar 'in jaar' uit, trouw blijft. De fabriek behoort tot de modernste bedrijven van ons land! Als U iets meer wilt hebben dan gewone massa-schoenen, vraag dan naar Vedeha. Iedere goede winkelier heeft ze, en er is een Vedeha voor iedere beurs! Let scherp op het merk.

VEDEHA SCHOENEN
NEDERLANDSCH FABRIKAAT

S.O.S.

S.O.S...S.O.S... SEINEN ZIJN VOETEN..

Loop toch niet langer met pijn! De oplossing is zoo eenvoudig! Menschen met overgevoelige voeten dienen schoenen te dragen, die gemaakt zijn om alle pijn en vermoeienis te voorkomen. Als Uw voeten pijn doen, dan is dat een noodsein: „Geef ons VEDEHA-gezondheidsschoenen! De gevoeligste voeten loopen dan uren en uren lang zonder vermoeienis, zonder pijn!”

SCHOENFABRIEK VAN HUIDEN & VAN DER HEYDEN LEEUWARDEN

VEDEHA
GEZONDHEIDSSCHOENEN
NEDERLANDSCH FABRIKAAT

VEDEHA
DIT MERK IS EEN EEREWOORD

VARIA

We begonnen ons verhaal met Isaak van der Heijden die gehuwd was met Bettje van Huiden en samen met zijn zwager Mozes van Huiden begon aan het samenwerkingsproject. Maar de verbinding werd nog sterker aangehaald toen Mozes zijn eerste vrouw jong kwam te overlijden. Hij koos toen als tweede echtgenote Johanna van der Heijden, inderdaad, de zuster van Isaak.

We eindigen dit overzicht met een verhaal, zoals dat in 't Kleine Krantsje is verschenen. Verder verwijzen we naar het artikel in Leovardia nummer 43 van januari 2014

Aan de Snekertrekweg ter hoogte van de Frico staat de Stoomschoenfabriek Friesland van de firma Van Huiden en Van der Heijden. Van Huiden heeft al tientallen jaren niets meer te maken met dit bedrijf; de directie wordt gevormd door de broers Maurits en Michiel van der Heijden.

Hoewel er een nauwelijks waarneembaar lengteverschil is tussen die twee wordt de oudste, Maurits, altijd "de grote" en de jongste, Michiel, altijd "de kleine" genoemd. Beiden wonen ze aan de Emmakade, de grote op nummer 54, de kleine op nummer 44. De grote, Maurits Machiel van der Heijden (1874) is met een Frederika Herzberger (1878), de kleine, Michiel Salomon van der Heijden (1875) met Serliena van Esso (1884) getrouwd.

Maurits en Frederika hebben twee zoons, Isidore (1904) en Emil Johan (1906). Michiel en Serliena hebben een dochter, Betsy Johanna (1908) en een zoon, Leopold Maurits (1911).

Het is een flink bedrijf, deze schoenenfabriek van de Van der Heijdens, waar een kleine honderd mensen werken en waar niet anders dan schoenen van een hoge kwaliteit worden gemaakt. Eerst heet het merk "*The Northern Boot*", later "*V.D.H.*" onder deze naam worden de kwaliteitsschoenen uit Leeuwarden zeer bekend.

Bedrijfsleider op de fabriek is de net als zijn bazen uit Brabant afkomstige Cornelis Trimbach, die uitsluitend als "chef" wordt aangesproken en die zich als een goede schoenmaker altijd gehouden heeft bij zijn leest zijn vader heeft zelf een stoomschoenfabriek in Waalwijk gehad met uitsluitend eigen kinderen als personeel; er werkten twee dochters en vijf tien zoons. Van de drieëntwintig (!) Trimbachkinderen, die er ooit waren geweest..

Iedere morgen en iedere middag laten de heren Van der Heijden zich met hun Mercedes-met-open-kap vervoeren van huis naar de fabriek en omgekeerd.

De oudste zoon van de grote, van Maurits, Emil Johan, is een echte bon vivant, een vlotte jongen, een grappenmaker. Hij bridget veel, maar hij schijnt ook te studeren in Amsterdam. Wanneer hij daar voor een belangrijk examen komt te staan, wacht de hele Joodse gemeenschap in Leeuwarden vol spanning het resultaat af. Dan komt er een telegram: "Geslaagd".

Nu vinden de past hem feest men. Aldus groot festijn.

Maar enkele wantrouwigen achten het nodig iedere dag de rubriek "Academische examens" na te zien in het Algemeen Handelsblad. Zij doen dat dagen, weken lang. Maar de naam E. J. van der Heijden komt er maar niet in voor...

Emils jongere broer Isidoor, die iedereen als Dorus kent, is gesneden uit ander hout. Hij werkt ook op de zaak en het personeel vindt hem buitengewoon hautain. Hij trouwt met Frederika Lobstein (1911) en gaat dan wonen in de Alma Tademastraat nr. 5. Daar krijgt het paar twee dochttertjes: Catharina (1934) en Frederika Johanna (1938)

In 1937 wil de naar uitbreiding strevende Frico de fabriekspanden van Van Huiden en Van der Heijden wel aankopen en dan valt het besluit de Leeuwarder schoenfabriek te verplaatsen naar Oisterwijk de geboorteplaats van de oude heren Maurits en Michiel.

Een deel van het personeel gaat met deze verhuizing mee en net als Leopold Maurits vertrekt ook Dorus van der Heijden met zijn gezin naar Oisterwijk.

Betsy is al veel eerder in 1933 vertrokken Amsterdam

De beide oudste Van der Heijden, over de 60 al, blijven in Leeuwarden. Michiel de kleine blijft daardoor ook In de buurt van de oude schoonmoeder Klaartje van Esso-Kan (1857) die als weduwe in de Johan Willem Friso woont op nummer 21.

Zo woont een deel van de familie van der Heijden dus nog aan en in de buurt van de Emmakade wanneer boven Europa en ook boven Nederland de lucht betreft.